

Література

1. **Бычков В.В.** Проблемы и «болевы́е точки» современной эстетики. // Эстетика: Вчера. Сегодня. Всегда. – Вып. 1. – М.: ИФ РАН, 2005. – С. 3-37.
2. Эстетика на межі епох. Бесіда головного редактора «Філософської думки» С. Пролеєва з професоркою Л. Левчук // Філософська думка, 2009, № 6. – С. 5-20.
3. Енциклопедія постмодернізму / За ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора; Пер. з англ. В. Шовкун; наук. ред. пер. О. Шевченко. – К.: Вид-во Соломії Павличко „Основи”, 2003. – 503 с.
4. ЗонтагСюзен. Заметки о кэмпе. // Сюзен Зонтаг «Мысль как страсть». – М., 1997.// [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://besedin4.photographer.ru/forum/view_messages.htm?topic=10517&expand=0&set=1
5. История Красоты / под редакцией Умберто Эко; перевод с итал. А.А. Сабашниковой. – М.: СЛОВО/SLOVO, 2005. – 440 с.
6. **Малышев И.В.** Кризисэстетики // «10 эссе о XX веке». – М., 2003. // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.proza.ru/2010/02/16/1217>
7. **Муха О.Я.** Критерии истинности и научности постмодернистского ознания // Вестник ПСТГУ I: Богословие. Философия. 2012. – Вып. 1 (39). – С. 58-66.
8. **Муха Ольга.** Роль і місце естетичної теорії в сучасній філософській науці // Тези звітної наукової конференції філософського факультету / відп. за випуск проф. В. Мельник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – С. 112-114.
9. **Муха О.Я.** Эстетика як неактуальна дисципліна: риторика кризи // [Електронний документ]. Режим доступу: http://pgk.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=256:mukha-olga-yaroslavivna&catid=44&Itemid=276&lang=uk
10. **Частуцына А.** Дискурс гламура. // [Електронний документ]. Режим доступу: http://bg.ru/society/diskurs_glamura-6273/
11. *Estetyki filozoficzne XX wieku.* / Pod red. Krystyny Wilkoszewskiej. – Kraków: Universitas, 2000. – 330 s.

УДК 378.011.3-051:7.071

О. М. Пономарьова

СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В ОНТОЛОГІЧНИХ ВИМІРАХ

Целью настоящей статьи является определение сущностных признаков подготовки специалистов художественных специальностей в высших учебных заведениях Украины. Рассмотренные сущностные признаки процесса подготовки специалистов художественных специальностей дают основания утверждать, что их учет является чрезвычайно влиятельным в определении стратегий и перспектив дальнейшего развития системы художественного образования.

Ключевые слова: специалисты в сфере искусства, искусство, высшее образование в сфере искусства.

The purpose of this article is to identify the essential features of artistic training in specialties of higher educational institutions of Ukraine. Considered the essential features of the process of training of artistic disciplines give reason to believe that their account is extremely influential in determining the policies and future development of the system of art education.

Keywords: experts in the field of arts, the arts, higher education in the arts.

Сучасні процеси перебудови усіх компонентів системи вищої освіти спрямовані на вирішення завдань вдосконалення підготовки професійних кадрів у кожній освітній галузі. Оновленні парадигмальні орієнтири системи вищої освіти впливають на корекцію і

модернізацію традиційних напрямків і відкривають шляхи для генезису новітніх тенденцій освіти і науки, для наукового пошуку нових моделей впровадження освітніх процесів у сучасному суспільстві.

Важливим напрямком сучасного процесу розвитку України є реформування системи вищої мистецької освіти з метою подальшого її вдосконалення. Забезпечення освітньої галузі мистецтва фахівцями нового покоління, здатними на високому професійному рівні здійснювати навчально-виховний процес у вищих освітніх закладах і примножувати культурно-мистецькі надбання України, є сьогодні пріоритетними завданнями стратегічної політики Міністерства освіти та науки, а також Міністерства культури України.

Метою статті є розкриття системи підготовки майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей в онтологічних вимірах. Адже культура, мистецтво і мистецька освіта в Україні мають глибокі багатовікові традиції, які випробувані часом і плідно розвиваються в умовах складного, інформативно насиченого, технологічного й трансформаційного за характером соціально-економічних відносин суспільства. Мистецтво як форма пізнання світу та його законів завжди встановлює певний зв'язок із будь якою сферою людської діяльності. Тому мистецтво та мистецька, художньо-творча діяльність не тільки становлять окрему цілісну галузь підготовки фахівців мистецьких спеціальностей, але й органічно входять у освітній, навчально-виховний процес будь-якого освітнього напрямку.

Мистецька освіта відіграє особливу і вагомую роль у соціумі й має потужну, функціонально значущу систему впливу на суспільство, його історію, культуру, політику, економіку, природу. Але сьогодні освітні процеси у сфері мистецтва стикаються з певними труднощами, подолання яких забезпечить не тільки стабілізацію позицій мистецтва і мистецької освіти України у сучасному світовому просторі, а й відкриє багато нових ресурсів, потенціально ефективних механізмів впливу на процеси духовного, культурного, суспільно-економічного зростання нашої країни.

Освіта у сфері мистецтва є складною, відкритою до змін, розгалуженою системою впровадження професійно-мистецьких, художньо-творчих, ціннісно-естетичних, культурно-просвітницьких, народно-аматорських, етнічно-національних досягнень людства у теорію і практику навчально-виховного процесу, спрямованого на здобуття особистістю знань, навичок, вмінь і компетенцій відповідно професійних завдань різних освітніх і освітньо-кваліфікаційних рівнів.

На даний час в Україні існує широке розгалужене поле освіти, що готує фахівців з різних видів мистецтва, а, оскільки самі види мистецтва та їхня класифікація перебувають у постійному русі змін і перетворювань, професійна підготовка фахівців з мистецьких спеціальностей стає доволі специфічною, професійно спрямованою саме на творчу, креативну діяльність.

Підготовка фахівців мистецьких спеціальностей у вищих навчальних закладах України розуміється нами як складна, здатна до постійного розвитку і самоорганізації суспільно-культурна, мистецько-освітня система впровадження світових і національних культурно-мистецьких цінностей, творчо-мистецьких досягнень і мистецько-практичного досвіду у теорію і практику освітнього процесу з метою збереження, трансляції та примноження культурно-мистецьких надбань України і світу. Підготовка фахівців мистецьких спеціальностей – це процес і результат цілеспрямованої взаємодії і плідної співпраці учасників мистецько-освітнього процесу, заснованих на світових, національних і регіональних культурно-мистецьких традиціях.

Розуміння поняття «мистецькі спеціальності» засновується на ознаках, які визначаються спрямованістю фахової підготовки на майбутню професійно-мистецьку діяльність. Вона представлена розмаїттям мистецьких практик і окремих спеціалізацій (музична, хореографічна, образотворче мистецтво і дизайн). Це комплекс спеціальностей, опанування яких студентами спрямовується на здобуття професійних знань, навичок, вмінь і компетенцій у процесі фахової підготовки у профільних і непрофільних навчальних закладах за умов організації і управління освітньої діяльності відповідно до сучасних вимог

функціонування мистецтва у всьому розмаїтті його видів і типів художньо-творчої діяльності.

Актуалізація проблеми підготовки фахівців мистецьких спеціальностей в даний час викликана необхідністю переглянути всі системні чинники даного процесу в контексті їх цілісності та єдності. Враховуючи наслідки глобалізації, кризового стану суспільства, тенденції занепаду його морально-етичної фундації, фактори зниження впливової ролі загальнолюдських, духовно-культурних цінностей, тенденції дегуманізації суспільно-культурних відносин, що проявляються у сфері художньо-мистецької творчості, виникає потреба переосмислити принципи, зміст і умови підготовки фахівців мистецьких спеціальностей. Це пов'язано із багатьма завданнями дослідницького характеру і потребує першочергового виявлення сутнісних ознак і особливостей даного процесу.

Професійної підготовка фахівців мистецької галузі впродовж останніх десятиліть знаходився під пильною увагою мистецтвознавців, педагогів, митців, психологів, соціологів і філософів. Наукові здобутки А. Козир, І. Кузнецової, О. Олексюк, О. Отич, О. Шевнюк, О. Рудницької, О. Ростовського, Т. Смірнкової, Т. Сорочан, О. Сови, Г. Падалки, О. Щолокової, О. Хижної та ін. свідчать про актуальність проблем підготовки фахівців у галузі культури і мистецтва. Питання розвитку мистецької освіти висвітлено в працях В. Даниленко, В. Кандинського, О. Ковальчука, Д. Крвавича, С. Нікуленко, І. Удрис, А. Чебикіна. Обґрунтуванню ролі мистецької освіти як засобу художньо-естетичного розвитку особистості присвячено дослідження Л. Масол, Н. Миропольської, О. Рудницької, О. Ростовського, Г. Падалки, Г. Шевченко та ін. Особливості становлення системи мистецької освіти і процесу історичного розвитку системи навчальних закладів освіти у сфері підготовки фахівців мистецьких спеціальностей розглядалися у працях О. Дубас, О. Гальдун, Ю. Гомельською, У. Граб, О. Денисюк, О. Майданець-Магрілевич, О. Цалай-Якименко та ін. Історичні проблеми і питання генези, становлення, розвитку і функціонування системи мистецтва в Україні досліджують мистецтвознавці Є. Антонович, С. Волков, Г. Газдюк, В. Даниленко, О. Ковальчук, Д. Крвавич, Я. Мельничук, Л. Мельник, Е. Мисько, В. Москаленко, С. Нікуленко, В. Овсійчук, В. Рожок, І. Хілько, І. Удрис, А. Чебикін, С. Черепанова, Р. Шмагало, М. Яковлев та ін.

Цілком достовірним є той факт, що у сучасних умовах збільшується сфера практичного застосування мистецьких професій, спостерігається збагачення видів творчої діяльності, змінюються професійна спрямованість, з'являються нові види і форми застосування мистецьких спеціальностей, нові професії, спеціальності і спеціалізації, пов'язані, перш за все, із інноваційними інформаційними технологіями. Також потужно оновлюються зміст, форми і засоби сучасної мистецької діяльності. У даний час функціонує складна система підготовки фахівців різних мистецьких напрямків, спеціалізацій відповідно до видів мистецької діяльності (література, архітектура, ландшафтний дизайн тощо), але нас цікавить процес підготовки фахівців мистецьких спеціальностей (спеціалістів і магістрів) освітньої галузі 0202 «Мистецтво», яка містить наступні напрями підготовки: Театральне мистецтво (за видами); Хореографія (за видами); Кіно-, телемистецтво (за видами); Музичне мистецтво (за видами); Образотворче мистецтво (за видами); Реставрація творів мистецтв (за видами); Дизайн (за видами); Декоративно-прикладне мистецтво (за видами); Естрадно-циркове мистецтво (за видами); Фотомистецтво. Присвоєння кваліфікації вчителя або викладача вищого навчального закладу за умови виконання психолого-педагогічної, методичної та практичної програми підготовки відповідно до галузевого стандарту педагогічної освіти [1], відбувається за напрямками «Хореографія», «Музичне мистецтво», «Дизайн», «Декоративно-прикладне мистецтво».

Виявлення сутнісних ознак цього процесу пов'язано із визначенням стабільних, константних чинників, які мають онтологічний статус, містять певний генетичний код і стають невід'ємними інваріантними характеристиками. Це зумовлено тим, що інваріантність як властивість деяких істотних для системи співвідношень, що характеризуються незмінністю при її певних перетвореннях. Інваріантні ознаки певного явища є основою адекватного відбиття сутності досліджуваного об'єкта [2, 205], тому у сутнісних ознаках

відбивається генетична основа становлення системи мистецтва та історико-культурний зміст процесів розвитку мистецтва, професійної, мистецько-педагогічної освіти.

Сутність, як філософська категорія, відбиває загальні форми предметного світу і його пізнання людиною та розуміється вченими як внутрішній зміст певного предмету, виражений у єдності усіх різноманітних, багатограних і суперечливих форм його буття [2, 665]. Відповідно сутність підготовки фахівців мистецьких спеціальностей ми визначаємо як комплекс потенційно стабільних чинників системи вищої освіти в сфері мистецтва, що ґрунтується на мистецько-педагогічних, мистецько-культурних традиціях і обумовлює формування професійно значущих якостей фахівця відповідно до професійно вагомих здібностей, здатностей особистості, до потреб культури та суспільства у фахівцях.

Сутність процесу підготовки фахівців мистецьких спеціальностей полягає у його культуровідповідності, національно-культурній основі, гуманістичній спрямованості, мистецько-творчій основі діяльності, інтеграційної спрямованості процесів видового, жанрового, стильового утворення, ціннісно-орієнтованій акумуляції результатів професійної діяльності фахівців мистецьких спеціальностей. Сутність процесу підготовки фахівців мистецьких спеціальностей також визначається особистісно-орієнтованим, професійно-діяльнісним і аксіологічним змістом підготовки фахівців мистецьких спеціальностей. Особистісно-орієнтований, діяльнісний і аксіологічний підходи допомагають виявити сутнісні ознаки процесу підготовки фахівців мистецьких спеціальностей у вищих навчальних закладах України та визначити зміст і спрямованість організаційно-педагогічних умов ефективного функціонування даної системи у суспільстві.

Особистісний вимір локалізує найважливішу сутнісну ознаку процесу підготовки фахівців мистецьких спеціальностей – генетичну, психофізіологічну і вікову обумовленість цілей, завдань і методології підготовки фахівців. У процесі особистісно-орієнтованого розвитку емоційно-почуттєвої, пізнавально-раціональної, потребово-мотиваційної сфери формуються фахово-специфічні, загальнокультурні компетенції особистості. Сутність підготовки фахівців мистецьких спеціальностей визначається творчим спрямуванням навчально-мистецької діяльності і проявляється у розкритті професійно-творчого, художньо-творчого, творчо-виконавського потенціалу особистості відповідно до акмеологічного підходу.

Діяльнісний вимір підготовки фахівців мистецьких спеціальностей містить професійно-діяльнісний, інтегративно-діяльнісний, комунікативний, культуро-відповідний, культуротворчий напрямки теоретико-практичної взаємодії особистості зі світом мистецтва, культури і суспільства.

Розвиток мистецьких здібностей у царині мистецтва починається у дитинстві у сучасних позашкільних закладах (школи мистецтв і естетичного виховання), які спрямовують мистецько-освітній процес у площину набуття особистістю професійних навичок, вмінь і знань за обраною мистецькою спеціальністю. Здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста і магістра не є остаточним у процесі підготовки фахівців мистецьких спеціальностей: приреченість на постійну працю, на професійне зростання, на самовдосконалення супроводжує професійно-творчий шлях митця, діяча мистецтв, вчителя мистецтва протягом життя, оскільки професійна діяльність яка пов'язана із мистецтвом, потребує постійного тренування, саморозвитку тощо. За А. Козир, «акмеорієнтована мистецька освіта створює основу для наступного послідовного та безперервного саморозвитку і творчо-продуктивної самореалізації фахівця як особистості й професіонала, на чому повинна базуватися підготовка майбутнього викладача мистецьких дисциплін» [3, 6].

Традиції безперервності мистецької освіти зберігаються протягом усього історичного періоду розвитку мистецтва і культури, розвиваються у сучасних умовах як невід'ємна частина освітньо-мистецького простору, як вагома, сутнісна основа процесу підготовки фахівців мистецьких спеціальностей.

Ціннісний вимір процесу підготовки фахівців мистецьких спеціальностей передбачає розгляд філософсько-світоглядного, ціннісно-орієнтаційного, морально-етичного і

особистісно-відповідального компонентів системи підготовки фахівців. Мистецтво, як складна система видів, форм, способів і технологій художньо-мистецької діяльності, базується на певних філософсько-світоглядних домінантах суспільства, тому єдина світоглядна основа мистецтва і культури України, безперечно, повинна становити сутність процесу підготовки майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей. Освітній процес підготовки фахівців мистецьких спеціальностей повинен забезпечувати постійний зв'язок із практикою мистецтва на філософсько-світоглядній основі національної культури.

Відповідальність як внутрішня мотивація поведінки людини, як регулятор взаємовідносин зі світом і соціумом для фахівців мистецьких спеціальностей стає необхідною особистісною властивістю. Це актуалізує проблеми морально-етичного виховання майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей і формування системи їх ціннісних орієнтацій, митці, працівники в галузі мистецтва, педагоги мистецьких дисциплін несуть велику відповідальність за виховання підростаючого покоління, за подальший розвиток культури і мистецтва.

Культурно-мистецькі традиції України, безперечно, є системо-утворювальним чинником, визначальним ціннісно-орієнтованим і професійно-спрямованим принципом побудови змісту освіти і організації процесу підготовки фахівців мистецьких спеціальностей, тому опора на традиції як сутнісної ознаки даного процесу допомагає розкрити, зрозуміти мистецько-культурні процеси суспільства і обґрунтувати стратегічні цілі і перспективи подальшого розвитку системи підготовки майбутніх фахівців мистецтва.

Особливого статусу набуває інтеграція як процес і результат внутрішніх (міжвидових і внутрішньовидових зв'язків у сфері мистецтва та мистецької освіти) і зовнішніх (суспільно-мистецьких, культурно-мистецьких, освітньо-мистецьких) взаємозв'язків і взаємодій компонентів систем освіти, суспільства і мистецтва, які в даному випадку розглядаються як автономні, але щільно взаємопов'язані, здатні до постійного розвитку системи.

Мистецтво у своєму розвитку пройшло шлях від синкретичної первинної єдності усіх компонентів і елементів, через диференціацію і виокремлення видових систем мистецтва до комплексної взаємодії, синтезу і синтетичних явищ взагалі. Це дає підстави стверджувати, що інтегративна основа мистецтва і мистецької діяльності визначається як сутнісна ознака процесу розвитку мистецтва і, відповідно, процесу підготовки фахівців мистецьких спеціальностей, оскільки ця ознака відбиває онтологічну основу зародження мистецтва, певний генетичний код єдності усіх явищ буття, що віддзеркалюються у мистецтві різними засобами, у процесі творчо-художнього перекладу із застосуванням різних мистецьких мов, але на основі інтеграційних практик, підсилюючих розкриття змісту мистецького твору впливом механізмів сенсibiлізації у процесі сприйняття мистецького твору, який, за думкою вчених, є «не менш синтетичне утворення, ніж види мистецтва взагалі» [4, 65].

На кожному рівні інтеграційних зв'язків мистецтво і мистецька діяльність відбиває множинність одиничних, локалізованих у мистецькій практиці взаємозв'язків просторово-часового континууму, представлених як у традиційних жанрово-стильових утвореннях, так і у новітніх зразках художньо-мистецької творчості. Представляється доцільним позиціонувати інтеграцію як особливу ознаку процесу підготовки фахівців у контексті обраної спеціалізації. Відповідно до концептуальних основ міждисциплінарного підходу, систему професійної підготовки фахівців мистецьких спеціальностей у вищих навчальних закладах України необхідно розглядати з позицій інтеграції як багаторівневої системи внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків і взаємодій компонентів цілісного навчально-виховного процесу і соціокультурного середовища на основі мистецько-практичної (художньо-творчої, професійно-виконавської, мистецько-педагогічної) діяльності.

Отже, розглянуті у статті деякі онтологічні виміри і виявлені сутнісні ознаки процесу підготовки фахівців мистецьких спеціальностей дають підстави стверджувати, що їх урахування є надзвичайно впливовим у визначенні стратегій і перспектив подальшого розвитку системи мистецької освіти. Необхідність урегулювання питань визначення ролі, принципів, структури, змісту вищої мистецької освіти, проблем кадрового забезпечення мистецьких напрямів (спеціальностей), організації системи управління навчальним процесом

з підготовки фахівців у галузі мистецтва сьогодні вимагає від науковців подальших зусиль у напрямку визначення теоретико-методологічних засад підготовки фахівців у галузі мистецтва у вищих навчальних закладах України.

Література

1. Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра. [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 787. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/787-2010-p>. - Заголовок з екрану. – (Дата звернення 17.12.2012 р.).

2. *Философский энциклопедический словарь* / Гл. редакция: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 840с.

3. **Козир А. В.** Вступ до акмеології мистецької освіти : навч.-метод. посіб. / А. В. Козир, В. І. Федоришин. – К.: Вид-во НПУ ун-т імені М.П. Драгоманова, 2012. – 263 с.

4. **Колесник Н.М.** Синтез видів мистецтва: становлення проблеми / Н. М. Колесник // *Етика, естетика і теорія культури. (Теоретичні проблеми етики, естетики і теорії культури)*. - Вип. 35. – К.: Либідь, 1992. – С. 59 – 65.

УДК 378.147:785.1

Я. В. Сверлюк

ОСНОВНІ КОНЦЕПТИ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПІДХОДІВ У РОБОТІ З ОРКЕСТРОВИМ КОЛЕКТИВОМ

В предлагаемой статье раскрыты основные направления работы с оркестровым коллективом с учетом личностно-ориентированных методологических подходов. Обосновано специфику управления оркестровым коллективом. Значительное внимание уделено раскрытию концептуальных положений взаимодействия дирижера и коллектива.

Ключевые слова: дирижер, личностно-ориентированный подход, коллективное исполнительство, оркестр.

The present article deals with the main lines of the orchestral team with the main personality-oriented methodological approaches. The specific orchestral management team. Much attention is paid to the major conceptual areas of interaction conductor and the team.

Keywords: conductor, student-centered approach, collective performance, orchestra.

Згідно з нашим дослідженням, керування оркестром необхідно розглядати не тільки як особливого роду художню діяльність, але й як постійний і нерозривний процес взаємодії керівника з музичним колективом, який може бути розірваний тільки умовно, з метою аналізу складових його елементів. Адже, кожна дія дирижента вимагає зворотної дії, яка спрямована на вирішення завдань взаємодії з безпосередніми виконавцями, об'єднаними в різних ансамблевих сполученнях.

Практика доводить, що єдність дій оркестрантів не може досягатися шляхом механічного виконання вимог дирижента. Вона можлива за умови встановлення в оркестрі ефективних взаємозв'язків, спрямованих на узгодження технології гри, супідрядження індивідуальних почуттів та емоцій. „Висока мета вимагає від кожного оркестранта самостійності, – писав Г.Шерхен, – можливої лише в тому випадку, якщо він справжній співучасник творчого процесу” [16, с.216].

У цьому зв'язку І.Маркевич вважає, що настав час перейти від інтуїтивного підходу до створення строгої системи диригування, що є за його визначенням, одночасно „мистецтвом, наукою і управлінням” [9]. Як бачимо, в даному випадку чітко простежується диригентське мистецтво вже як управління, що має належну теоретичну основу.

Автори наукових досліджень (О.Ільченко О.Каргін, В.Лапченко, І.Маринін, С.Мальков,